

СТИЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТ ВІДНОСИН МАТИ-ДОЧКА В РОМАНІ ТОНІ MORRISON «GOD HELP THE CHILD»

Стаття присвячена дослідженню стилістичного аспекту відносин мати-дочка в романі «God Help the Child» сучасної афро-американської письменниці Тоні Моррісон. У контексті цього дослідження відносини мати-дочка є об'єктом вивчення в психології, соціології, педагогіці та теорії літератури. З'ясовано, що в літературі є приклади художніх творів, які показують і передають відносини між матір'ю і донькою по-іншому. Тоні Моррісон вважається однією з відомих афро-американських письменниць, які демонструють складні відносини між матір'ю та донькою у художніх творах. Встановлено, що за допомогою стилістичних приладів авторка описує динамічний вигляд головних героїв та їх відносини. Роль стилістичних засобів, таких як епітет, метафора і порівняння, визначаються як особливі у романі Тоні Моррісон «God Help the Child» мову тексту до життєздатності, насичуючи його значенням і створюючи образ напруги та динаміки.

Ключові слова: відносини мати-дочка; Тоні Моррісон; стилістичний аспект.

Постановка проблеми. Відносини між батьками і дітьми можна віднести до багатоміжової проблеми. Скільки існує сім'я, стільки часу й існують проблеми в ній. Якщо брати нинішню, XXI ст., можна сказати, що тут спостерігається найбагатше розмаїття типів сімейних відносин порівняно з попередніми сторіччями. У категорію «сімейні відносини» можна безумовно внести пункт про виховання дітей. Адже саме через неправильність обраної в родині системи виховання і утворюються проблеми і конфлікти між дітьми і батьками.

З середини ХХ ст. в соціології глибоко досліджували проблему соціальних конфліктів між матір'ю та дочкою Р. Дарендорф, А. Козер, К. Боулдінг. Вони наголошували на можливості та необхідності урегулювання соціального конфлікту між матір'ю та дочкою [1; 3; 4].

Теоретики літератури та письменники приділяють багато уваги темі сімейних відносин батьків та дітей. Різні аспекти сімейного життя літературних героїв досліджували вітчизняні літературознавці Н. Бернадська, Г. Грабович, Г. Клочек, Р. Мовчан, В. Неділько, П. Свідер, В. Шевчук. Ганна Росолук у статті «Славетна мати» висвітлила відносини між знаменитими матір'ю Оленою Пчілкою та її дочкою Лесею Українкою. На сторінках своїх творів письменники зображують різні типи відносин між батьками та дітьми. Серед них виділяють Ліну Костенко, Олександра Довженка, Френсіса Скотта Фіцджеральда, Марію Семпл, Роальда Даля, Джанет Фітч, Агату Крісті, Кетрін Мадженді. Тоні Моррісон стала саме тією ланкою, яка поєднала, а водночас і виділила афро-американську

мову та літературу із загальної маси. У своїх романах письменниця не раз наголошувала на важливості відносин між матір'ю та дочкою та зображувала їх у різному світлі. Об'єктом дослідження став роман Тоні Моррісон «God Help the Child», який донині не був окремим об'єктом досліджень науковців.

Мета статті: Відносини між матір'ю та дочкою є однією із тем, яку сучасні дослідники та письменники підіймають у своїх працях. Зокрема американська письменниця Тоні Моррісон у багатьох своїх творах зображує складні відносини між матір'ю та дочкою. Нашу увагу привернув роман «God Help the Child», у якому письменниця звертається до расової проблеми та проблеми складних відносин матері та дочки, яка раніше не була об'єктом досліджень в Україні та закордоном. Метою статті є встановлення стилістичних особливостей зображення відносин мати-дочка у романі Тоні Моррісон «God Help the Child».

Аналіз актуальних досліджень. Питання виховання у сім'ї було і є об'єктом уваги релігійних і громадських діячів, філософів, педагогів, психологів, письменників: митрополита Іларіона, Володимира Мономаха, Г. Сковороди, К. Ушинського, С. Русової, В. Сухомлинського, І. Огієнка, Г. Ващенко, Я. Чепіги, А. Макаренка, В. Сухомлинського, І. Беха, О. Вишневецького, М. Стельмаховича, Б. Степанишина, С. Пасічника, Н. Волошиної, С. Жили, О. Куцевол, С. Ньюберг, О. Семенов, В. Кузьмінського, Г. Лозко, П. Щербаня. Останнім часом ці проблеми розглядали методисти Ж. Свірська, Л. Драчук, Т. Яценко. Однак питання родинного виховання вужче, ніж питання сім'ї.

У світлі психології до теми відносин між матір'ю та дочкою звертаються психологи Джин Бейкєр Міллер та Джером Каган. Вони доводять, що конфлікти і сварки між мамою і дорослою донькою сьогодні вже нікого не дивують, хоча назвати їх нормальними в жодному разі не можна. Ці відносини залишають глибоку рану в душі кожної зі сторін [5; 6].

Вивченням афро-американської жіночої літератури, а зокрема і творчістю Тоні Моррісон займалися такі дослідники як Р. І. Вашингтон, В. Сміт, А. МакКейб, К. Холлоуей, С. Деметракопулос, К. С. Денард, П. Б. Бьорк, Г. Блум, Дж. Тріммер, С. Девіс, Т. Отген, М. Діксон, Д. Д. Мбалія, Н. МакКей та багато інших. Усі вони роблять спроби проаналізувати романи Тоні Моррісон як з лінгвістичної, так і з літературознавчої точок зору, а також визначити, які ж фактори вплинули на тематику творів цієї письменниці. Вони наголошують на тому, що Моррісон виробила свою методику залучення США у її власну «культурну політику часу та місця» та зазначають, що її романи – це «розповіді-пошуки», де головні герої шукають «прихований знак», що надасть їм силу віднайти втрачене.

Методи дослідження. Дослідження зумовлені метою, завданням та специфікою аналізованого матеріалу. Методом аналогії було висвітлено відносини мати-дочка в художній літературі та творчості Тоні Моррісон. Методом аналізу було виявлено стилістичні особливості зображення відносин мати-дочка у досліджуваному творі.

Виклад основного матеріалу. Усвідомлення образу жінки як образу жінки-матері складає основу побудови головних жіночих персонажів у романах Т. Моррісон. Майже всі герої її романів – жінки, які часто віддають пріоритет сім'ї, а не власній кар'єрі, легко розлучаються із зовнішніми атрибутами матеріального світу. Для її героїнь головними цінностями є затишне сімейне коло, власний будинок, діти, це жінки-матері, які понад усе цінують любов і гармонію в родині. У своїх романах письменниця також звертається до теми відносин мати та дочки.

У творах описується все те, чому присвячена феміністська література, а саме расизм, сексизм, класова нерівність, боротьба між чоловіком і жінкою. Як зазначає Тамара Денисова: «...Моррісон зуміла поєднати актуальне і метафізичне, поставивши в центрі злободенні проблеми сучасності – про реальне місце негрів в історії США, про спроби й способи завоювати рівність навіть через терор, про саму сутність самоідентифікації негра в параметрах західної цивілізації» [2].

Г. Блум називає цього автора «лідером афро-американської літературної культури». Він також відзначає, що Т. Моррісон наполегливо протистоїть тим критичним характеристикам, які, на її думку, «спотворюють її уподобання, соціальну та політичну відданість важкій справі її народу». Згідно цього ж дослідника, у творах Т. Моррісон поєднані основні аспекти творчості таких класиків літератури як Вірджинія Вульф та Джеймса Джойса. Проте, оскільки вона є афро-американкою, то виробила свою методику залучення США у її власну «культурну політику часу та місця» [4].

Роман «God Help the Child» відкривається першими двома розділами, оповідь у яких ведеться від двох головних героїнь роману – Sweetness та Bride. Ці дві жінки, мати і дочка, та їхні складні відносини вміло зобразила Тоні Моррісон.

Роман побудований як серія монологів головних героїнь. Іноді вони описують якісь події минулого, іноді розповідають свої версії тої чи іншої події. Жінки переживають, страждають, лютують, висловлюють претензії, але червоною ниткою проходить тема нещасливого дитинства, незатишності, мрії про зовсім інші стосунки зі своїми батьками і дітьми, ніж ті, які випали на їхню долю.

У романі чітко простежується динаміка відносин між матір'ю та дочкою. Із самого народження Bride мати не виявляла любові до неї, навіть боялась її через занадто темний відтінок її шкіри: «She was so black she scared me... I wished she hadn't been born with that terrible color» [7, с. 4]. Sweetness каже, що новонароджена дочка налякала її і вона жаліє про те, що вона народилась із таким кольором шкіри. Авторка використала перебільшення у реченні «She was so black she scared me» для підкреслення драматичності моменту, для показу свого здивування від побаченого. Sweetness звинувачує Bride у розірванні шлюбу із чоловіком: «We had three good years together but when she was born he blamed me and treated Lulla Ann that she was like a stranger, an enemy. When my husband ran out on us, Lula Ann was a burden. A heavy one, but I bore it well» [7, с. 5]. Батько бачив у доньці «... that she was like a stranger, an enemy», що говорить про його порівняння новонародженої доньки із незнайомкою та ворогом. У цьому уривку Sweetness порівнює Bride із тягарем, вона каже, що дочка для неї «A burden. A heavy one». Це порівняння показує наскільки важко було для Sweetness прийняти власну дочку після розлучення із чоловіком.

«I told her to call me «Sweetness» instead of «Mother» or «Mama». It was safer. Her being that black and having what I think are too thick lips and calling me «Mama» would've confused people. Besides, she has funny-colored eyes, crow black with a blue tint – something witchy about them, too» [7, с. 6]. У цьому уривку Sweetness наголошує на своєму негативному відношенні до дочки, говорить про її сором почути від доньки слово «Мама». Також Sweetness, знову ж таки, соромиться чорного відтінку шкіри своєї доньки та кумедного кольору її очей та відображає це асоціативним епітетом «funny-colored eyes». Вона каже, що було в них щось відьомське.

Мабуть, єдиною розрадою Bride був момент після засідання суду, коли мати взяла її за руку і повела додому: «I glanced at Sweetness; she was smiling like I've never seen her smile before – with mouth and eyes. Outside the courtroom all the mothers smiled at me, and two actually touched and hugged me. Fathers gave me thumbs-up. Best of all was Sweetness. As we walked down the court-house steps she held my hand, my hand. She never did that before and it surprised me as much as it pleased me because I always knew she didn't like touching me» [7, с. 30]. Bride захопилася усмішкою Sweetness та її відношенням до неї. Вона порівнює її усмішку із такою, якою вона ніколи не бачила і каже про це: «she was

smiling like I've never seen her smile before – with mouth and eyes». Поки вони спустились із зали суду Sweetness тримала Bride за руку. Вона ніколи не робила цього раніше і це здивувало Bride настільки сильно.

Sweetness була жорстокою по відношенню до дочки, особливо під час її переходу із дванадцяти у тринадцять: «Yes, I was tough on her. You bet I was. By the time she turned twelve going on thirteen, I had to be even tougher. She was talking back, refusing to eat what I cooked, primping her hair. When I braided it, she'd go to school and unbraided it. I couldn't let her go bad. I slammed the lid and warned her about the names she'd be called. Still, some of my schooling must have rubbed off. See how she turned out? A rich career girl. Can you beat it?» [7, с. 60]. Bride відмовлялась їсти те, що мати приготувала. Коли мати заплітала її волосся, вона йшла до школи і розплітала його.

Дізнавшись про вагітність дочки, Sweetness визнає свою провину перед нею і той факт, що Bride не пробачила її, адже та надіслала листа без зворотної адреси: «There is no return address on the envelope. So I guess I'm still the bad parent being punished forever till the day I die for the well-intended and, in fact, necessary way I brought her up. I know she hates me. Our relationship is down to her sending me money. I have to say I'm grateful for the cash, because I don't have to beg for extras, like some of the other patients. If I want my own fresh deck of cards for solitaire, I can get it and not need to play with the dirty, worn one in the lounge. And I can buy my special face cream. I know the money she sends is a way to stay away and quiet down the little bit of conscience she's got left» [7, с. 177]. Sweetness іронічно відгукується про відносини із донькою, говорячи, що «Our relationship is down to her sending me money». Вона привертає увагу читача до складних відносин із дочкою.

Наприкінці роману ми бачимо, що Bride та Sweetness певною мірою знайшли спільну мову. І Sweetness бажає найкращого для неї та її майбутньої дитини: «Now she's pregnant. Good move, Lula Ann. If you think mothering is all cooing, booties, and diapers you're in for a big shock. Big. You and your nameless boyfriend, husband, pickup – whoever – imagine, Oooh! A baby! Kitchee kitchee koo! Listen to me. You are about to find out what it takes, how the world is, how it works, and how it changes when you are a parent. Good luck, and God help the child» [7, с. 17]. Sweetness захоплено виголошує свою радість стосовно майбутньої дитини Bride та бажає благословення своїй доньці і говорить: «Good move, Lula Ann». Також авторка використовує свою оригінальну метафору «God help the child» для вираження гамми своїх почуттів після почутої новини.

Отже, Тоні Моррісон використала ряд епітетів, метафор, порівнянь для відтворення динаміки відносин між матір'ю та дочкою. Епітети здебільшого зма-

льовують кольори у наведених уривках. Метафори насичують мову спілкування матері та дочки, відображають їхні почуття. Порівняння дають змогу відчувати настрій та уявити образи, із якими порівнюються герої роману в уривках. Завдяки цим стилістичним засобам ми можемо спостерігати напружений конфлікт між героїнями роману, їхні непрості відносини та відношення одна до одної.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Основними теоретичними засадами відносин між батьками та дітьми слугують дослідження у галузях психології, соціології, педагогіки та теорії літератури. Ми дійшли висновків, що відносини між матір'ю та дочкою бувають теплими та взаємними, а бувають гострими і ворожими. Як зазначили науковці це залежить від психологічних відносин батьків та дітей, їх соціальним розвитком та рівнем виховання.

Вітчизняні та зарубіжні письменники у своїх творах порушують тему відносин між батьками та дітьми. Деякі із них чітко змальовують відносини мати-дочка на сторінках своїх творів. Ці відносини носять різний характер і дають змогу читачеві самотужки сприйняти їх.

Серед письменників нашу увагу привернула афроамериканська письменниця Тоні Моррісон. Вона, як яскравий представник літературних традицій, продовжує їх, опираючись на уже існуючі твори, а разом з тим створює власні сюжети, теми, піднімає нові проблеми та пропонує свої власні рішення. Майже всі героїні її романів – жінки, які часто віддають пріоритет сім'ї, а не власній кар'єрі, легко розлучаються із зовнішніми атрибутами матеріального світу. Письменниця змальовує непрості жіночі долі, розглядає їх під різним кутом і дає змогу читачеві співчувати або порадити за улюбленого героя. Для її героїнь головними цінностями є затишне сімейне коло, власний будинок, діти, це жінки-матері, які понад усе цінують любов і гармонію в родині.

У досліджуваному нами романі «God Help the Child» мати та дочка мають складні відносини. Зображуючи їх авторка використала стилістичні засоби для підкреслення їхніх характеристик, зображення зовнішності та динаміки їх відносин у романі.

Щодо динаміки відносин мати-дочка у цьому романі, то ми зазначили, що письменниця використала ряд епітетів, метафор та порівнянь для відтворення спілкування між героїнями твору. Завдяки цьому ми можемо спостерігати напружений конфлікт між героїнями роману, їхні непрості відносини та подальший їх розвиток на сторінках роману. Відносини між матір'ю та дочкою змальовані у стилістичному аспекті, що не тільки збагачує мову досліджуваного твору і робить його живим, а й змушує читача поринути у думки та почуття головних героїнь роману.

Список використаних джерел

1. Дарендорф Р. Г. Элементы теории социального конфликта / Ральф Густав Дарендорф. – М. : Либра, 1994. – 345 с.
2. Денисова Т. Н. Афроамериканка Тоні Моррісон / Тамара Наумівна Денисова // Слово і час. – 1997. – № 2. – С. 46–51.
3. Козер Л. А. Функции социального конфликта / Льюис Альфред Козер ; пер. с англ. О. Назаровой ; под общ. ред. Л. Г. Ионина. – М. : Идея-пресс, 2000. – 295 с.
4. Boulding K. Conflict and Defence : A General Theory [Електронний ресурс] / Kenneth Ewart Boulding. – N.Y. : Harper & Brothers, 1993. – P. 25. – Режим доступу : <https://www.abebooks.co.uk/book-search/title/conflict-and-defence-a-general-theory/author/boulding-kenneth-e>.

5. Kagan J. A parent's influence is peerless [Електронний ресурс] / Jerome Kagan // Harvard Education Letter.– 1998. – № 6. – Режим доступу : <http://www.edletter.org/past/issues/1998-nd/parents.shtml>.
6. Miller J. B. Toward a new psychology of women [Електронний ресурс] / Jean Baker Miller // Beacon Press. – 2012. – № 34. – Режим доступу : https://books.google.com.ua/books/about/Toward_a_New_Psychology_of_Women.html?id=5X2O614zq7cC&redir_esc=y.
7. Morrison T. God help the child / Toni Morrison. – New York : Knopf, 2015. – 178 p.
8. Urban English dictionary online [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.urbandictionary.com/define.php?term=High%20Yellow>.

С. А. Лікучова,

ЧНУ ім. Петра Могили, з. Николаев, Україна

СТИЛИСТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ ОТНОШЕНИЙ МАТЬ-ДОЧЬ В РОМАНЕ ТОНИ МОРРИСОН «GOD HELP THE CHILD»

Статья посвящена исследованию стилистического аспекта отношений мать-дочь в романе «God Help the Child» современной афро-американской писательницы Тони Моррисон. В контексте данного исследования отношения мать-дочь является объектом изучения в психологии, социологии, педагогике и теории литературы. Установлено, что в литературе есть примеры художественных произведений, которые показывают и передают отношения между матерью и дочерью по-другому. Тони Моррисон считается одной из известных афро-американских писательниц, которые демонстрируют сложные отношения между матерью и дочерью в художественных произведениях. Установлено, что с помощью стилистических приемов автор описывает динамический вид главных героев и их отношения. Роль стилистических средств, таких как эпитет, метафора и сравнение, определяются как особые в романе Тони Моррисон «God Help the Child», приводящие язык текста к жизнеспособности, насыщая его значением и создавая образ напряжения и динамики.

Ключевые слова: отношения мать-дочь; Тони Моррисон; стилистический аспект.

S. Likuchova,

Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, Ukraine

STYLISTIC ASPECT OF MOTHER-DAUGHTER RELATIONS IN THE NOVEL BY TONI MORRISON «GOD HELP THE CHILD»

The article is the first systematic study of stylistic aspect of mother-daughter relations in the novel «God Help the Child» by contemporary African-American writer Toni Morrison.

Within the context of this research, mother-daughter relations are an object of studies in psychology, sociology, pedagogy, and theory of literature. It is proved that this kind of relations can be examined from scientific point of view from both sides: warm and cold relations between mother and daughter.

It was found out that in literature there are examples of fiction works that show and transmit relations between mother and daughter in a different way. Toni Morrison is considered to be one of the famous African-American writers who show complicated relations between mother and daughter in fiction works. Exploring different kinds of damage that children can suffer, and the ways in which damage keeps resurfacing throughout those children's lives, the novel begins with the confessions of a light-skinned mother who is repulsed by her daughter's blue-black color. Her mother insists that her brusque treatment of the girl has offered necessary lessons for survival in a hostile world. But Lula Ann's extreme behavior shows the extent of the injury her mother's lovelessness has inflicted. When she was eight years old, Lula Ann went so far as to accuse a female teacher of sexual abuse and was gratified upon leaving the courtroom when her mother, proud of her for the first time, at last consented to hold her hand.

Sweetness wants to love her child, Bride, but she struggles to love her as a mother should. Bride, now glamorous, grown up, ebony-black and panther-like, wants to love her man, Booker, but she finds herself betrayed by a moment in her past, a moment borne of a desperate burn for the love of her mother. Booker cannot fathom Bride's depths, with his own love-lorn past bending him out of shape. Can they find a way through the damage wrought on their blameless childhood souls, to light and happiness, free from pain? Toni Morrison's fierce and provocative new novel exposes the damage adults wreak on children, and how this echoes through the generations.

All of this happens quickly in a book that, despite the gravity of its theme, seems more like a light broth, not a rich, disturbing stew spiked with the unconventional format and language that has been Morrison's trademark. Nonetheless, «God Help the Child» provokes and haunts long after the last page has been turned. It is impossible to read «God Help the Child» without feeling the bittersweet understanding that this may be one of the last texts the 84-year-old Morrison gives us to read. So here, in the figure of the unwanted, abused black girl, are echoes of Morrison's first novel, «The Bluest Eye». Here, too, in the naming of characters as well as in the elements of magical realism, is an homage to Morrison's Nobel Prize-winning work, «Beloved».

It has been established that with the help of stylistic devices the author describes the appearance of main characters and their relations in dynamic. The role of stylistic devices such as epithet, metaphor, and simile is determined as a special one in Toni Morrison's novel «God Help the Child» and that brings to the language of the text vivacity, saturate it with meaning and creates the image of tension and dynamics.

Key words: mother-daughter relations; Toni Morrison; stylistic aspect.

Рецензенти: Мещанінов О. П., д-р пед. наук, професор;

Гришкова Р. О., д-р пед. наук, професор.